

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّ اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ

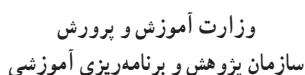

مطالعات اجتماعی

(جغرافیا، تاریخ، مدنی)

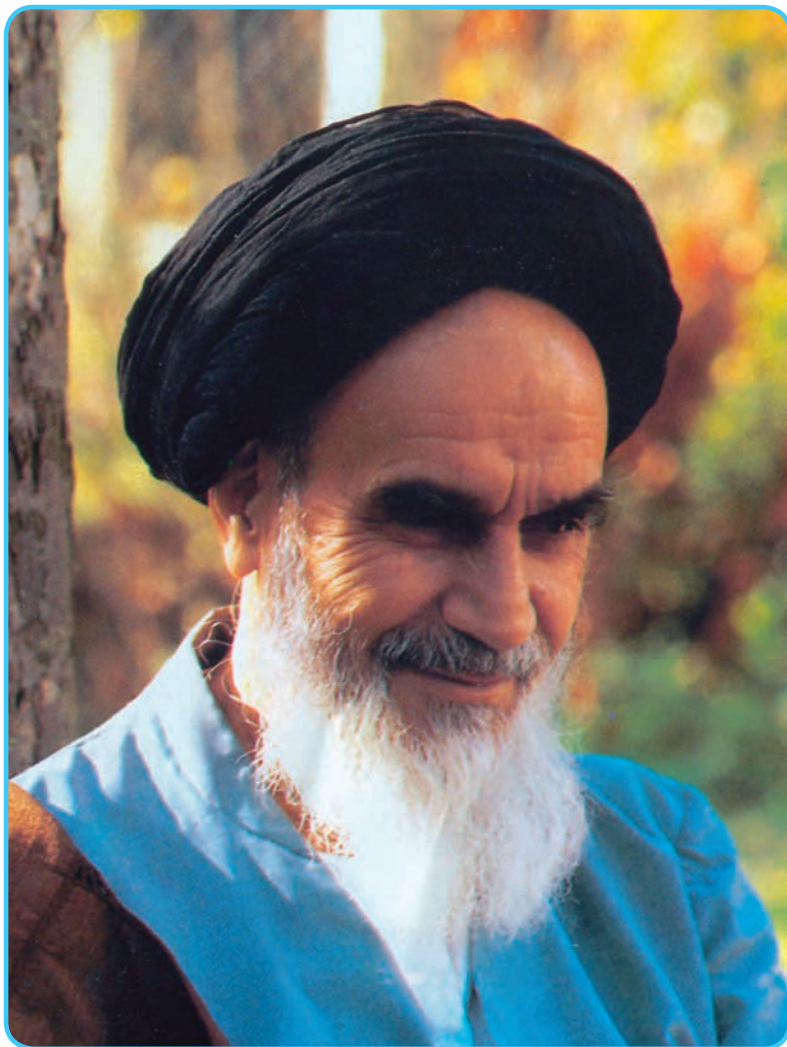
پایه نهم دوره اول متوسطه

این بسته آموزشی، شامل کتاب درسی و کاربرگ‌های فعالیت است.

کلّیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکریر به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

ISBN 978-964-05-2445-9 شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۲۴۴۵-۹

جوان‌ها قدر جوانی‌شان را بدانند و آن را در علم و تقوی و سازندگی خودشان صرف
کنند که اشخاصی امین و صالح بشوند.

امام خمینی (قُدس سرّه)

فهرست

فصل اوّل : سیارهٔ ما، زمین	۱
درس ۱ : زمین، مهد زیبای انسان‌ها	۲
درس ۲ : حرکات زمین	۹
فصل دوم : سنگ کره، آب کره، هوا کره	۱۵
درس ۳ : چهرهٔ زمین	۱۶
درس ۴ : آب فراوان، هوای پاک	۲۱
فصل سوم : زیست کره، تنوع شگفت‌انگیز	۲۹
درس ۵ : پراکندگی زیست بوم‌های جهان	۳۰
درس ۶ : زیست بوم‌ها در خطرند	۳۶
فصل چهارم : ساکنان سیارهٔ زمین	۴۱
درس ۷ : جمعیت جهان	۴۲
درس ۸ : بی‌عدالتی و نابرابری در جهان	۴۸

فصل پنجم : عصر یکپارچگی و شکوفایی	۵۵
درس ۹ : ایرانی متحد و یکپارچه	۵۶
درس ۱۰ : اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در عصر صفوی	۶۲
فصل ششم : ایران از عهد نادرشاه تا ناصرالدین شاه	۶۹
درس ۱۱ : تلاش برای حفظ استقلال و اتحاد سیاسی ایران	۷۰
درس ۱۲ : در جست‌وجوی پیشرفت و رهایی از سلطهٔ خارجی	۷۶

فصل هفتم : ایران در عصر مشروطه	۸۳
درس ۱۳ : نهضت مشروطه	۸۴
درس ۱۴ : ایران در دوران حکومت پهلوی	۹۰
فصل هشتم : سقوط حکومت شاهنشاهی و شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی	۹۷
درس ۱۵ : انقلاب اسلامی ایران	۹۸
درس ۱۶ : ایران در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی	۱۰۵

فصل نهم : فرهنگ و هویت	۱۱۳
درس ۱۷ : فرهنگ	۱۱۴
درس ۱۸ : هویت	۱۲۰
فصل دهم : خانواده و جامعه	۱۲۷
درس ۱۹ : ارزش‌ها و کارکردهای خانواده	۱۲۸
درس ۲۰ : آرامش در خانواده	۱۳۲
فصل یازدهم : حکومت و مردم	۱۳۹
درس ۲۱ : نهاد حکومت	۱۴۰
درس ۲۲ : حقوق و تکالیف شهروندی	۱۴۶
فصل دوازدهم : بهره‌وری	۱۵۳
درس ۲۳ : بهره‌وری چیست؟	۱۵۴
درس ۲۴ : اقتصاد و بهره‌وری	۱۶۰

سخنی با دبیران گرامی

خداوند متعال را سپاس می‌گوییم که به لطف او توانستیم کتاب **مطالعات اجتماعی** پایه نهم دوره اول متوسطه را پس از کتاب‌های پایه هفتم و هشتم به شما تقدیم کنیم.

مطالعات اجتماعی یک حوزه مهم تربیت و یادگیری است که از انسان و تعامل او با محیط‌های گوناگون و همچنین خلق و خلقت، در زمان‌های مختلف (حال، گذشته و آینده) و جنبه‌های گوناگون این تعامل (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و...) بحث می‌کند. به همین دلیل، این حوزه، مفاهیم رشته‌های متعدد و مختلف چون تاریخ، جغرافیا، مدنی، اقتصاد، حقوق، مردم‌شناسی و نظایر آن را دربر می‌گیرد. در برنامه دوره ابتدایی، در سازماندهی محتوا از تلفیق بیشتری استفاده می‌شود اما با رسیدن به دوره اول متوسطه، تلفیق کاهش می‌یابد و با توجه به درجه و نوع تلفیق به کار رفته، رشته‌ها هویت خود را حفظ می‌کنند و درواقع یک حوزه موضوعی غالب است و در جاهای مناسب از پیوند با حوزه‌های دیگر و مفاهیم کلیدی مربوطه استفاده می‌شود.

در برنامه درسی جدید مطالعات اجتماعی، به منظور سازماندهی تلفیقی محتوا، پنج حوزه موضوعی انتخاب شده است:

۱- **فضا و مکان؛ ۲- زمان، تداوم و تغییر؛ ۳- فرهنگ و هویت؛ ۴- نظام اجتماعی؛ ۵- منابع و فعالیت‌های اقتصادی.** هریک از این حوزه‌ها ناظر به تعدادی از رشته‌های مذکور است. این کتاب شامل ۱۲ فصل و ۲۴ درس است که در هر فصل، دو یا چند حوزه موضوعی و مفاهیم کلیدی مربوط به آنها با یکدیگر تلفیق شده‌اند.

رویکرد و هدف اصلی برنامه

درس مطالعات اجتماعی با توجه به رویکرد کلی برنامه درسی ملی مبنی بر فطرت‌گرایی توحیدی و اهتمام به شکوفایی آن، سعی می‌کند زمینه‌های تربیت فردی و اجتماعی نوجوانان را فراهم آورد. از این‌روی، هدف غایی این درس تربیت افرادی مؤمن، مسئول، توانمند و آگاه در زندگی فردی و اجتماعی، پایبند به اخلاق و ارزش‌های دینی و انقلابی و علاقه‌مند به ایران و هویت فرهنگی – تمدنی آن است. این درس پیوند نزدیکی با مهارت‌های زندگی دارد.

روش‌های آموزش: همراه این کتاب، یک کتاب راهنمای تدریس تهیه شده است. به شما توصیه می‌کنیم این راهنما را به دقت مطالعه کنید.

— با توجه به رویکرد و هدف اصلی برنامه، و به منظور کاربردی کردن دروس و پیوند آن با زندگی واقعی، لازم است شما معلمان عزیز، الگوهای تدریس و شیوه‌های ارزشیابی خود را با اهداف این درس منطبق کنید و از شیوه‌های سنتی تأکید بر محفوظات و دانستنی‌ها و تدریس‌های مبتنی بر روش‌های غیرفعال یا فقط سخنرانی و روش مرسوم و نادرست سؤال و جواب درآوردن‌های قالبی از متن درس‌ها بپرهیزید. توجه داشته باشید که اطلاعات و دانستنی‌های کتاب وسیله است و نه هدف؛ آنها را منبعی برای کاوشگری دانش‌آموزان و انجام دادن فعالیت‌ها بدانید. این کتاب همچنین شامل فعالیت‌هایی است که در متن آمده و کاربرگه‌هایی که در پایان گنجانده شده است. این فعالیت‌ها و

کاربرگه‌ها که عمدتاً باید در کلاس و در حین فرایند تدریس (و نه بعد از تدریس) انجام شوند، طوری طراحی شده‌اند که فضای لازم برای پرورش مهارت‌ها و نگرش‌های مختلف را به وجود بیاورند. دانش‌آموزان را راهنمایی کنید تا این فعالیت‌ها را به طور صحیح انجام دهند. چنانچه این فعالیت‌ها به خوبی انجام شوند، امید است اهداف برنامه در مسیر تحقق قرار گیرد.

– به محیط آموزشی خود و روش‌های یاددهی – یادگیری‌تان تنوع ببخشید و از بردن دانش‌آموزان به محیط‌های جغرافیایی، بناهای تاریخی، موزه‌ها، فرهنگ‌سراها، زیارتگاه‌ها، مساجد، مؤسسات اجتماعی و حضور در فعالیت‌های فرهنگی و گروهی و نظایر آن غفلت نگردد.

– همچون گذشته مشارکت خانواده‌ها را جلب کنید و از همراهی آنها در تحقق اهداف تربیتی برنامه و حتی ارزشیابی استفاده کنید.

– بخش اعظم کتاب به موضوعات ضروری برای همه دانش‌آموزان کشور اختصاص دارد اما فقط کلیاتی را در اختیار شما می‌گذارد. بنابراین، انتظار می‌رود در موارد مقتضی، تدریس موضوعات را با شرایط بومی و محلی منطبق کنید و به نیازهای خاص منطقه خودتان پاسخ دهید.

– فعالیت‌های مربوط به نقشه و نمودار، تنها در محدوده کتاب و کاربرگه‌ها انجام می‌گیرد. لذا درخواست از دانش‌آموزان برای ترسیم نقشه‌های اضافی یا فعالیت‌های بیشتر، توصیه نمی‌شود.

– فصول این کتاب را به ترتیب، تدریس کنید و در هر نوبت تقریباً نیمی از کتاب را آموزش دهید. واگذاری تدریس کتاب به بیش از یک دبیر اکیداً ممنوع است.

شیوه ارزشیابی: با توجه به اهمیت تربیت اجتماعی و مهارت‌های زندگی و هدف والای آماده کردن دانش‌آموزان برای زندگی شایسته، ارزشیابی این درس به هیچ عنوان نباید احساس سرخوردگی یا شکست در دانش‌آموزان پدید آورد. ارزشیابی درس مطالعات اجتماعی، به صورت جمع ارزشیابی مستمر و ارزشیابی کتبی پایانی در هر نوبت تحصیلی صورت می‌گیرد و در هر نیمسال ۲۰ نمره به ارزشیابی مستمر و ۲۰ نمره به آزمون پایانی اختصاص می‌یابد. توجه کنید که منظور از ارزشیابی مستمر، آزمون‌های مکرر نیست. ارزشیابی مستمر، کلیه فعالیت‌های خارج از کلاس و داخل کلاس نظیر انجام دادن فعالیت‌ها، شرکت در بحث و گفت‌وگو، درست کردن روزنامه دیواری و مدل و نمونک (ماکت)، پرس‌وجو و تحقیق و نوشتن مطلب و گزارش و جمع‌آوری عکس یا نمونه‌ها را دربر می‌گیرد. شمارک‌بندی (بارم‌بندی) مربوط به هریک از فعالیت‌ها رعایت گردد.

به ارزشیابی مستمر اهمیت دهید. شایسته است به این منظور فهرست بازینه ثبت مشاهدات و بررسی فعالیت‌ها و پوشه کار را فراهم نمایید. نیک می‌دانید که ارزشیابی به منظور اصلاح نواقص آموزش و یادگیری و ایجاد فرصت‌های مناسب‌تر برای یادگیری دانش‌آموزان صورت می‌گیرد. در ارزشیابی کتبی پایانی، اهداف اصلی درس را در نظر بگیرید.

در پایان هر فصل کتاب، بخش واژه‌ها وجود دارد. این بخش به منظور پرورش مهارت مراجعه دانش‌آموزان به اصطلاحات و تعاریف صورت گرفته و درج علامت ❗ بر روی آن، به این معناست که در ارزشیابی مستمر و کتبی نباید از این تعاریف، سؤال طرح شود و دانش‌آموزان مجبور به حفظ کردن آنها باشند.

علامت ❗ نیز در بخش‌هایی از کتاب مشاهده می‌شود. این علامت به معنای آن است که اگرچه این بخش‌ها، به منظور تدریس موضوع یا انجام فعالیتی در کلاس طراحی شده‌اند و در ارزشیابی مستمر مدنظر قرار می‌گیرند، در ارزشیابی‌های کتبی پایانی نباید از آنها سؤالی طرح شود.

از طرح سؤال از زیرنویس عکس‌ها و از محتوای نقشه‌ها نیز پرهیز شود.

علاوه بر کتاب درسی و راهنمای معلم، سایر اجزای بسته آموزشی نظیر فیلم، اسلاید و نقشه در حال طراحی و تولید است که به تدریج در اختیار شما قرار خواهد گرفت.

امیدواریم شما معلمان عزیز با استفاده از روش‌های فعال، فضایی پرنشاط و دلپذیر در کلاس‌های درس مطالعات اجتماعی پدید آورید.

گروه مطالعات اجتماعی
دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری